

JUDAICA BULLETIN

Mededelingenblad van de Stichting Judaica Zwolle
Internet: www.judaica-zwolle.nl E-mail: info@judaica-zwolle.nl
Verschijnt vier maal per jaar - ISSN 1384-9050
Jaargang 31, Nummer 3 / Nisan 5778 – April 2018

OPLAGE 270 EXEMPLAREN - ABONNEMENT € 8,00 - BANKREKENING NL07INGB0000259272

Dappere schooljuf in 1943: Louise De Hoest

Door Jaap van Slageren

Graag wil ik hier iets naar voren brengen waar ik tot nu toe altijd over gezwezen heb en wat misschien toch een keer naar buiten moet komen. Het gaat over een ogenschijnlijk kleine gebeurtenis uit de bange jaren van de Duitse bezetting tijdens de Tweede Wereldoorlog. Een gebeurtenis die te maken heeft met de wegvoering van de Joodse bewoners naar de vernietigingskampen in Duitsland en Polen. Juffrouw Louise De Hoest, die in de winter van 1943 met haar hulp aan een Joods meisje geen angst toonde, werkelijk een heel dappere vrouw.

Moed

Een voorval dat verwijst naar de momenten van uitredding van de Joodse slachtoffers uit de handen van de nazibeulen en van de moed van Nederlandse burgers. Er waren veel van zulke staaltjes, van moed uit wanhoop geboren en van hulpverleners die bereid waren hun leven te riskeren. Over een ervan ga ik iets vertellen.

Wons

Eerst iets over de situatie waarin dit voorval speelde. We schrijven 1940. De Duitse troepen overvielen de stelling Wons in Friesland vlakbij bij de Afsluitdijk. De Nederlandse officieren zagen de bui hangen en namen de benen. De gewone soldaten probeerden weerstand te bieden maar velen moesten dat met de dood bekopen. Toen de rust in het dorp terugkeerde kon je goed de sporen zien die de explosies in de huizen en het geasfalteerde wegdek hadden veroorzaakt. Maar de school stond er nog en de meester en de juf gingen vol goede moed met hun leerlingen weer aan de slag. Een van hen was ik. En die juf heette Louise De Hoest. Haar vader was Nederlands Hervormd predikant in Menaldum, ongeveer 30 kilometer verwijderd van Wons. Er was geen busverbinding. Elke zaterdagmiddag na

schooltijd stapte ze op de fiets naar huis en op maandag-morgen stond ze weer fris voor de klas. In weer en wind, als het vroor of dooide in de winter, je zag haar altijd op tijd terugkomen. Eerst woonde ze in een gastgezin en later in een eigen huis.

In de klas

Eind mei 1940 begon de school weer in het oude hervormde schoolgebouw met de grote ramen en het uitzicht op het kerkhof en de kerk. De grote platen aan de muren met afbeeldingen van vogels en dieren, gaven aan de ruimte een warme sfeer. Dat gold ook voor de grote gietijzeren kolenkachel midden in het lokaal, met de lange zwarte pijp naar een gat in de buitenmuur. Als je er langs liep was je in de verleiding er op te gaan spugen. Dat siste zo lekker, maar gaf ook stank. En daar moest de juf natuurlijk tegen optreden. Daarom zat ze niet steeds achter haar tafeltje voor in de klas met boeken en paperassen. Ze liep regelmatig rond en kon goed orde houden. Dat was een hele kunst. Vaak moest ze de kinderen van klas 1, 2 en 3 tegelijk les geven. Verder had ze in de klas tijdelijk ook kinderen van wegwerkers uit de buurt, die niet zo gemakkelijk in bedwang te houden waren. En je had nog oudere kinderen

met een lichte leerachterstand. Die kwamen een paar keer in de week door de zijdeur binnen om wat bijgespijkerd te worden in rekenen en taal. Voorwaar een hele opgave.

Ik denk aan haar terug zoals ze daar in de klas met ons bezig was. Zoals ze ons leerde lezen, schrijven en rekenen en ons betoverde met haar mooie verhalen. Heel lief was ze, vooral voor de kleintjes van wie ik er een was. En die liefde was wederkerig, ja echt verliefd was ik op haar, zo verliefd als een jongetje maar op zijn juf kan zijn.

Maar lief was ze niet altijd. Mijn bewondering voor haar kwam zeker ook voort uit de manier waarop zij mij het lezen en schrijven bijbracht.

Joods meisje

En toen op een dag, het moet in de winter van 1943 geweest zijn, kwam ze naar school lopen met een kind aan de hand. Ze gaf het meisje, met haar donkere krullen en in een blauw versierd jurkje, een plekje in een bank. Ze begon haar les, zonder iets te zeggen wie dat meisje was. Dat zij niet uit de buurt kwam, was wel duidelijk. Uit de woordjes die ze murmelde, kon je opmaken dat ze Nederlands sprak. De juf negeerde haar min of meer in de klas en liet merken dat we ons niet met dat meisje moesten bemoeien. Pas veel later toen ik juffrouw De Hoest weer tegen kwam, hoorde ik wat er met dat kind aan de hand was. Zij – een Joods kind – had bij haar zuster in Den Haag ondergedoken gezeten. Maar wegens gezinsuitbreiding kon zij daar niet blijven en had haar zuster aan Louise gevraagd de zorg voor dat kind over te nemen. Dat moest toch kunnen? Friesland was toch veilig voor Joodse onderduikers? Maar niet dus in Wons, zo vlak bij de Duitse bezetter op de Afsluitdijk en met die Duitse soldaten die vaak 's avonds gehelmd en dreigend in het dorp te zien waren.

In mijn herinnering is het Joodse meisje maar twee dagen bij ons op school geweest en toen was ze weg en de juffrouw zagen we ook niet meer. Vlak daarvoor had ik de juf wel zien gaan naar mijn oom, verderop in het dorp, die een telefonische aansluiting had. Er was gebeld door een anoniem gebleven persoon, die het had over verraad en had gewaarschuwd voor een Duitse overval. En toen is ze, zo vertelde ze me later, in het holst van de nacht gevlucht met het kind. In het donker en de kou, gaan lopen langs het drassige dijkje van de oude melkvaart naar het 6

kilometer verder gelegen Makkum. Na uren dolen is ze daar tegen de ochtend aangekomen bij het adres waar ze moest zijn. Daar werden zij en het meisjes huilend opgevangen en van droge kleren voorzien.

En hoe ging het verder? Het Joodse meisje vond onderdak bij een zekere 'Pake en Beppe' – opa en oma – en zij is daar de oorlog veilig doorgekomen. Later is zij verhuisd naar Amerika en misschien ook naar Israël. En juffrouw De Hoest bereikte veilig haar familie op de Veluwe, waar ze onderdak vond en de verdere oorlogstijd is ondergedoken. Na de bevrijding stond ze in Den Haag voor de klas. Dat zij op het nippertje aan de greep van de Duitsers was ontkomen, bleek de dag na haar vlucht. Bij haar voor de deur stond de Gestapo met de boevenwagen en het geweer in de aanslag. Toen zij juffrouw De Hoest en het kind daar niet aantreffen, zijn ze weer afgedropen. Nog een wonder dat zij hun woede niet op de dorpsbewoners gekoeld hebben.

Mijn herinnering

Maar toch. Nooit zal ik die avond vergeten dat ik met mijn vader over straat liep en een paar Duitse soldaten, met helm en een geweer over hun lange jassen, mij riepen dat ik moest komen. Ik liet de hand van vader los en angstig liep ik in de richting van die dreigende figuren. Maar toen ze mij voor zich zagen, hoorde ik hen tegelijk roepen: “Weg”. Waarom overkwam mij dit? Hadden ze mij, met mijn donkere haardos, in de verte voor een Joods jongetje aangezien? Waren ze heimelijk toch nog op zoek naar een Joods kind dat hen uit handen was geglipt? En zijn er misschien wel meer kinderen in het dorp geweest die op die manier in de gaten werden gehouden?

Ik heb toen gezwegen over wat mij op die avond is overkomen. Vreemd genoeg is er in Wons ook nooit meer over het voorval van de vlucht van de juffrouw met het Joodse meisje gesproken en leek deze dappere schooljuf helemaal te zijn vergeten. Tot zij op hoge leeftijd in Makkum is komen wonen. Toen ben ik haar, net als de Wonsers, trouw komen opzoeken en kwamen ook de verhalen los. Erkenning voor haar dappere hulp aan een Joods meisje heeft ze evenwel nooit gekregen, maar ook niet gewild. *“Ik had niets dappers over me. Ik heb niets bijzonders verricht. Had ik soms wat anders kunnen doen, dan wat ik heb gedaan?”*.

Opperrabbijn Samuel Juda Hirsch

Gelegenheidsredenen (3)

Door de redactie

Het genootschap Eits Chajim gaf in 1927 - naar aanleiding van het 25-jarig ambtsjubileum - 'Een drietal gelegenheidsredenen' uit van opperrabbijn Hirsch. In deze jaargang 31 van het Judaica Bulletin publiceren wij hieruit een bloemlezing. Voor zover mogelijk hanteren we de oorspronkelijke opmaak.

Op 11 november 1918 beëindigden de strijdende partijen - waaronder Duitsland en Frankrijk - de gevechtshandelingen en daarmee kwam de Eerste Wereldoorlog ten einde.

We beginnen deze aflevering met het vervolg uit de REDE van opperrabbijn Hirsch, uitgesproken 'ter synagoge' op 'den Bid- en Dankdag' donderdag 24 Kislew 5679, dat is 28 november 1918.

[...] Wat te meer te bejammeren valt, omdat, al is er thans eenige opluchting, eenige verademing en biedt de wapenstilstand de gerechtvaardigde verwachting, dat de gruwelen van het slagveld ten einde zijn, er nog zooveel bedroevends, nog zooveel schokkends is en in het bijzonder voor ons, de kinderen van het Joodsche volk, dat daarin alle aanleiding diende gevonden, om tot God in te keeren en als herboren voor de goddelijke idealen te ijveren. Laat mij dit nader aantonen aan de hand van eenige woorden, die wij den jongsten Sabbath lazen:

ותקע כף ירך יעקב בהאבקו עמו ויאמר שלחני כי עלה
השחר ויאמר לא אשלחך כי אם ברכתני

En Jacobs heup werd verwrongen, toen hij worstelde. En hij zeide: Laat mij gaan, want de dageraad is aangebroken. Neen, zeide hij, ik laat u niet gaan, tenzij gij mij gezegend hebt. (Genesis 32, 26 en 27)

I

[...] Heftig is de worsteling, zóódat, aldus Midrasch, [...] het stof omhoog wentelt tot den troon Gods. Deze worsteling met den genius van Esau, gelijk de Wijzen haar ons verklaren, houdt aan geheel den nacht tot het daagt. Als hij tenslotte ziet, dat hij Jacob niet kan overwinnen, dan vat hij zijn heupbal, zodat de spier scheurt en de heup ontwricht wordt onder het worstelen.

M.V.! We waren in den zoeten droom verzonken, dat het Jacobsprincipe reeds de beschaafde wereld veroverd had, deugden als liefde en vrede en waarheid en gerechtigheid reeds tot de gecultiveerde volken waren doorgedrongen, dat waarachtige cultuur, hooge moraliteit en het

vreedzaam beslissen van strijdige belangen schitterende triomphen konden vieren. Maar wat? Als wij dachten, dat in het vredespaleis ter residentie het recht als met ijzeren wordt gesmeed, komt daar onverwachts de genius van Esau en grijpt Jacob aan, tot de stofwolken in den hemel reiken, in een vreeselijke worsteling, in een met fellen hartstocht, met ongetemde razernij gevoerden strijd. Wij zien het על חרבך תחיה [op (van) jouw zwaard zul jij leven, red.], het zwaard viert hoogtij. De aarde druipt van bloed. Spaart mij, m.v., eenige uitvoerige teekening. Het is huiveringwekkend. Maar ten slotte, in dien ijzig donkeren nacht der worsteling overwint de Esaugenius niet. Al vliegt het stof tot den troon des hemels, al duurt de nacht eindeloos lang, waarin het aardsche in schaduwen gehuld en des menschen bewustzijn verduisterd is, Jacob wordt niet overwonnen. [...] Maar toch, de heupbal wordt verwrongen, van zijn plaats gerukt onder de grimmige worsteling.

Ontzaglijke schade wordt het Jacobsbeginsel toegebracht. Zwaar zijn de beleedigingen, al het edele, al het nobele, al het heilige intusschen aangedaan. Zeg ik teveel, m.v.? Ziet de wrange gevolgen van den oorlog! Ziet de verwildering van zeden, de toeneming der criminaliteit, de tuchteloosheid der jeugd, die groote zorg wekt. Eerbied voor persoon en eigendom van den evenmensch is bedenkelijk verzwakt. Ziet de beweging, met een Oost-Europeeschen term "bolsjewisme" geheeten. Ze doet ons huiveren, want hoe denkt ze over de onschendbaarheid van den eigendom niet alleen, maar ook over de verheven beginselen van godsdienst en zedelijkheid in het algemeen? Hoe denkt ze over de heiligheid van het huwelijk? Maar wat ons wondt tot in het diepste der ziel, wat ons het bloed van verontwaardiging naar de kaken jaagt, dat is het Esau's onrecht aan den broeder Jacob in den ouden, welbekenden zin, dat is het **בחרב אצא לקראת** [*met het zwaard zal ik uitgaan jou tegemoet*, red.], het zwaard, wreed en bloeddorstig en zonder de geringste daartoe gegeven aanleiding weder gezwaaid in Polen en Galicië tegen onze geloofsbroeders. Dat moet de belooning zijn, omdat ook zij hun bloed vergoten hebben voor de verdediging van hun land! Op hen koelt zich alle haat, alle hartstocht, alle zoo bitter ervaren teleurstelling. Zij staan schuldig aan de algemeene ellende! Zij hebben den oorlog ontketend! Welk een waanzin! [...]

Maar dat de oorlog geen innerlijke loutering, geen **תשובה** [*tesjoeva = inkeer, berouw*, red.] tengevolge had, ik wil het gaarne bekennen, dat was diep teleurstellend. Ja, voor eene korte wijle, toen de broodstaf gebroken scheen en onszelf het oorlogsgevaar dreigde, was er wellicht een oogenblik van ootmoed. [...]

M.V.! Zouden wij heden moeten zeggen, dat de droeve catastrophie, die achter ons ligt, ook wat ons innerlijk leven, wat onze hoogste zedelijke waarden aangaat, geen voordeel, neen schade gebracht heeft aan het waarachtig-goede en edele? En zouden wij zelf ernstig moeten vreezen voor de toekomst, dat het licht der levensheiliging naar de voorschriften onzer dierbare Touro is verbleekt? Zullen zoo Esau en Jacob na heftige worsteling van elkander gaan?

II

ויאמר שלחני כי עלה השחר ויאמר לא אשלחך כי
אם ברכתני

[*En hij zei: Laat mij gaan, want de dageraad is opgegaan. Maar hij zei: Ik zal jou niet laten gaan tenzij jij mij zegent.* Red.]

[...] M.V.! Zou ook die ontzettendste aller rampen, die wij thans doorleefd hebben, van opvoedende beteekenis ontbloot zijn? En als de nacht der verblindheid thans ten einde schijnt, zou dan Jacob, de ware cultuur, het principie van vredelievendheid en humaniteit, niet den Esau-genius, den geest van machtsvergoding en oorlogsfanatisme, moeten toeroepen: Ik laat U niet gaan alvorens Uwen zegen te hebben achtergelaten? Uwen zegen...? Ja zeker. Mogen wij niet hopen, dat de menschheid zal hebben verstaan, dat Esau's zwaard niet *kan* beslissen, doch uitsluitend de stemme Jacobs, de idee van vergelijk bij tegen elkander botsende belangen, de idee van liefde en vrede en harmonie binnen de enge grenzen onzer kleine maatschappij en in het groote volkerenbeweeg in het algemeen? Zou de afschuw voor den oorlog niet zijn gesterkt en het heerlijke denkbeeld van den volkenbond niet van onmetelijken zegen zijn voor alle naar het einde van den strijd smachtende landen? [...]

[...] M.v.! Nederland heeft humaniteit geoefend gedurende den oorlog op schitterende wijze. Ja, wij mogen het zeggen. Ontbering heeft het land bij eigen voedselnood gaarne gedragen, om vluchtelingen te herbergen. Welk eene gastvrijheid, welk eene bewonderenswaardige organisatie der gastvrijheid! [...] O gezegende, heerlijke, onbaatzuchtige naastenliefde! Zou daarom van ons land mogen gezegd worden het woord, dat wij a.s. Sabbath in de Haftoro hopen te lezen: **הלא זה אוד מצל מאש** [*is deze niet een brandhout uit het vuur gerukt?* red.] Was het niet als een licht vlambaar hout, doch uit den brand gered?... **אתה יודע רזי עולם** [*U kent de geheimen der wereld*, red.] Alleen God kent de geheimen der wereld en de geheimzinnige weefselen der wereldhistorie. Maar ontegenzeggelijk, de naastenliefde is door den oorlog versterkt. [...]

[...] En tenslotte m. br. en z., laat ons smeeken en bidden, dat "Esau's handen" zullen plaats maken voor den "stemme Jacobs", ruw geweld en brute kracht zullen wijken voor liefde, menschenmin en wederzijdsche waardering. Dat de Algoede weder de zon van geluk en vreugde over de menschheid doe schijnen, weldra dat woord **שלוים** [*sjalom*, red.] met zijn wonderen tooverklank weder doe hooren en de blijde boodschap overal doordringe: **E r i s v r e d e**. [...] Dat de tijd weldra nadere **כי תעביר ממשלת זדון מן הארץ** [*wanneer u de heerschappij van boosaardigheid verwijderd hebt van de aarde*, red.] dat onrecht en geweld zullen wijken, weggevaagd worden van de aarde.

Mogen wij spoedig de vervulling zien van de profetie van Jesaja: "dat de volken de zwaarden zullen omsmeden tot houweelen, hun speren tot snoeimessen; geen natie tegen de andere meer het zwaard zal opheffen en zij den strijd niet meer zullen leeren, dat de menschheid tot Israël zeggen zal:

"Huis van Jacob, ga gij voor, dan zullen wij met U gaan in het licht des Eeuwigen."

[Amen, red.] בית יעקב לכו ונלכה באור ה' אמן

FEESTREDE

uitgesproken ter gelegenheid van het Vijf en
Twintig-jarig bestaan der Synagoge te
Zwolle op
שבת נחמו תרפ"ד
(16 Augustus 1924)

שאי סביב עיניך וראי כלם נקבצו באו לך חי אני
נאם ה' כי כלם כעדי תלבשי ותקשרים ככלה.

"Hef Uwe oogen op rondom en zie. Allen verzamelen zich en komen tot U. Zoo waar Ik leef, zegt de Eeuwige, met hen allen zult gij als met een sieraad U bekleeden en hen tot smuk aan U snoeren als een bruid."

(Jes. 49,18).

Zoet en streelend, m.v., is dit troostwoord van den profeet Jesaja. Gretig drinken wij het in, gelijk de dorstige het lavende water. Tsion is vertwijfeld, laat het hoofd hangen, voelt zich eenzaam temidden eener wereld, die haar niet begrijpt. En schrijnender pijn nog. Niet al haar kinderen om haar heen, sommigen ver verwijderd. Maar waartoe? Zegt de profeet Jesaja troostend. Tsion heeft een groote toekomst. Zij zal in heerlijken luister stralen Zij zal de zetel zijn van recht en van humaniteit en van deugd en van waarheid. Van haar zal de leer en het licht, het leven en de vrijheid uitstralen naar de volken. Want Tsion is geroepen het Godsheil op aarde te grondvesten, der menschheid het ware geluk te brengen, dat van verbroedering en wereldvrede. [...] Voorzeker, hef de ogen op en zie, allen verzamelen zij zich, van alle hoeken der aarde komen zij tot U. כלם [kullam = deze allen, red.]. Allen, ook de verst verwijderden zijn weder tot U genaderd, hebben U teruggevonden. [...] Maar heden, in deze plechtige ure, waarin wij vereend zijn in dit Godshuis, om diens zilveren feest te herdenken, werken ze

sterker nog op ons in, die aangrijpende profetenklanken, in het bijzonder op hen, die vòòr vijf en twintig jaar op eenige wijze aan de stichting van dit Godshuis hebben gearbeid. Er was wel moed noodig, energie, voortvarendheid, vertrouwen in der gemeente toekomst, om een oud, doch bij verre niet geheel vervallen gebouw te doen plaats maken voor dezen schoonen tempel. Zouden de verwachtingen niet beschaamd worden? [...] Maar neen. Goddank. De moed, de doortastende geestkracht, de offervaardige zin der מוסדים [oprichters, red.], der kloeke stichters, zijn niet beschaamd. Hun optimisme is niet geloochenstraft. Ze hebben goed gezien. Schouwt het heden! Klinkt ons niet in het oor Jesaja's zienerwoord:

שאי סביב עיניך וראי כלם נקבצו באו לך

[Hef uw ogen op rondom en zie, deze allen verzamelen zich, zij komen tot u. red.]

O schoone Synagoge, hef de ogen op en zie! Allen zijn zij verzameld. כלם. Allen, ook de anders verwijderden. Zij, die elders hunne tenten hebben opgeslagen, doch hun oude gemeente niet vergeten, waaraan zij, hier nog gevestigd, hun beste krachten hadden gegeven, maar ook zij, die hier wonen, doch zelden uwe gewijde ruimten betreden, allen hebben den weg tot u gezocht en gevonden. Want trotsch zijn zij op u als op hun moeder. Innig zijn zij aan u gehecht. Zij dragen u op handen. [...]

Maar, hoor ik eene stemme zoo hier en daar, eene stemme, wellicht ook een oogenblik in eigen ziel klinkend: Geeft ge u niet aan een illusie over? Zou nu inderdaad het feest van heden de niet te wraken getuige zijn van dat innig liefdegevoel jegens gemeente en bedehuis? Zou dit feest onwederlegbaar aantonen het doorzicht der stichters en het welgeplaatste van hun vertrouwen in beider toekomst? Dit feest? Waarom? Misschien de zucht tot vreugdebetoon, wel aantrekkelijk onder zoo sombere, neerdrukkende tijdsomstandigheden, weer spankracht gevend aan ons zorgen-bezwaard bestaan? Misschien een vluchtig enthousiasme, maar zonder intensiteit, zonder diepte, zonder den waren gloed van heilig vuur, dat in ons brandt en blijft branden en al feller oplaait? Zou de geestdrift niet gedooft zijn, zoodra het feestlied is verklonken? Wat essentiëls, wat van blijvende waarde, van diepere beteekenis is dan zichtbaar in de op zichzelf onloochenbaar heerlijke uitingen van heden?

Tot zover het begin uit de FEESTREDE, uitgesproken op
Sjabbat Nachamu 5684

JUDAICA-AGENDA – VOORJAAR /ZOMER 2018

----- 08-04-2018 – Tentoonstelling

"Geschiedenis van het Joodse leven in en om Zwolle" inclusief rondleiding. Stichting Judaica Zwolle. Plaats: synagoge, Samuel Hirschstraat 8, Zwolle. Tijd: 13.30 uur. Toegang: €4,- (jeugdigen met korting).

----- 18-04-2018 – Jom Ha'atsmaot-viering

Viering van de dag waarop de staat Israël werd uitgeroepen (4 Ijar 1948). Organisatie: Genoot-

schap Nederland-Israël afdeling Zwolle, samen met de Joodse Gemeente van Zwolle. Plaats: synagoge, Samuel Hirschstraat 8, Zwolle. Tijd: 19.30 uur. Toegang: € 7,50

----- 13-05-2018 – Tentoonstelling

----- 10-06-2018 – Tentoonstelling

----- 08-07-2018 – Tentoonstelling

----- 12-08-2018 – Tentoonstelling (zie bij 08-04-2018)

BIBLIOTHECARIA

In het leslokaal van de Stichting Judaica bevindt zich een kleine bibliotheek met boeken en andere materialen over het Jodendom en aanverwante onderwerpen. De collectie bevat onder andere verscheidene titels die gebruikt kunnen worden als aanvullend materiaal voor de cursussen van de Stichting Judaica. De collectie wordt verkregen uit schenkingen of aankoop.

In deze aflevering een eerste bijdrage van Gabriela Nieuwenhuis-Ramos, de nieuwe bibliothecaris van de Stichting Judaica Zwolle. Zij geeft een korte beschrijving van een aantal nieuw binnengekomen titels.

Joods Leven in Nederland. Enkele actuele aspecten (Drs. Y.H.van der Groot en Dr. K.A.D. Smelik)

Dit boek geeft inzicht in de huidige situatie van Joden in Nederland. Dit wordt gedaan op grond van een aantal gesprekken aangevuld met enige andere bijdragen, die betrekking hebben op zeven actuele aspecten. Dit zijn: Joodse identiteit; de positie van vrouwen; de positie van homoseksuelen; de relatie tot de Staat Israël; Tora en geloof; Joodse kunst in Nederland; proselitisme.

Vertellen met Getallen. Functie en symboliek van getallen in de bijbelse oudheid (Dr. C.J.Labuschagne)

In dit boek laat de auteur met veel sprekende voorbeelden zien welke belangrijke rol het getal in de wereld van de Bijbel speelde. Naast de getallen die alom bekend zijn om hun symbolische waarde, gaat het vooral om het gebruik van de getallen 17 en 26, die de getalswaarde van de Godnaam vertegenwoordigen.

De Jodenstaat. Poging tot een moderne oplossing van het joodse vraagstuk (Theodor Herzl. Met een nawoord van Isaac Lipschits)

Uit de Jodenstaat: "... Vrienden en vijanden zullen eraan deelnemen, en naar ik hoop niet langer op de tot nu toe gevolgde manier van sentimentele verdedigingen en onbehouden

beledigingen. Het debat moet inhoudelijk, groot, ernstig, en politiek gevoerd worden"

Het zionisme bij nader inzien (Hannah Arendt)

In de jaren voorafgaand aan de oprichting van Israël hield Hannah Arendt zich intensief bezig met de zionistische politiek. Nadat ze in 1941 als Duitse vluchteling in Amerika was gearriveerd, schreef ze columns en actuele commentaren voor het emigrantenblad Aufbau. Haar opstellen uit de jaren 1944-1948 zijn verrassend actueel en prikkelen tot nadenken over de ideeën, illusies en misvattingen waarmee aan het avontuur van de joodse staat werd begonnen en over de redenen waarom het niet tot een oplossing komt. Scherpzinnig, onafhankelijk en onverschrokken geeft Arendt haar visie en probeert ons tot discussie.

Jiddische wereld (Paul Kriwaczek)

Joden leven al bijna duizend jaar in Midden- en Oost-Europa. In die jaren creëerden zij een beschaving, met eigen taal, literatuur, wetten en gebruiken. Dit alles leverde een grote bijdrage aan de geschiedenis van dit continent. Aan de hand van anekdotes, reisverhalen en interviews schreef de auteur een indrukwekkend portret van een beschaving die in vergetelheid is geraakt.

Selma. De vrouw die Sobibor overleefde (Ad van Liempt)

De auteur zocht Selma op en schreef het

aangrijpende verhaal over haar periode in Sobibor, over haar onderduik en haar leven daarna. Als bijlage is het dagboek opgenomen dat Selma schreef over haar periode op de zolder van een Poolse varkensschuur – een uniek document.

Nazi-Duitsland en de Joden. Deel 1: De jaren van vervolging 1933-1939 (Saul Friedländer)

In dit standaardwerk over de meest schokkende periode in de moderne geschiedenis verklaart de auteur hoe Duitsland, een van de economisch en cultureel meest ontwikkelde landen ter wereld, zich tijdens de Tweede Wereldoorlog schuldig kon maken aan genocide op de Europese Joden.

Kristallnacht en kamp Westerbork. Waarom zwegen we vóór 1940 en wat ontbreekt er aan ons herdenken? (Klaas de Jong)

Dit boek gaat over politieke- en kerkleiders die in

1933-1940 wegkeken van de misdaden van het Hitlerregime tegen de Joden.

Opperrabbin B. Jacobs stelt in zijn voorwoord een belangrijke vraag: “Is dit boek geschiedenis of waarschuwing? En als het een waarschuwing is, is er iemand bereid de waarschuwing serieus te nemen?”

De Joodse Gemeenschap in N-O-Overijssel en de Grafschaft Bentheim (D.Koldijk en H.Voort)

De initiatiefnemers voor deze bundel halen de geschiedenis bewust naar voren en laten zien, wat er aan Joods leven hier en over de grens in Bentheim heeft bestaan; welke plaats dat Joodse leven kon en mocht innemen in ons midden. Zo wordt ook duidelijk, welke lege plaats er overbleef. Het boek is in het Duits en Nederlands geschreven.

Wrede Bijbelverhalen? (3)

Oog om oog, tand om tand (Exodus 21:23-25)

Door Peter van 't Riet

In Exodus 21:23-25 lezen we: “Maar als er een ander letsel is, zullen jullie geven leven voor leven, oog voor oog, tand voor tand, hand voor hand, voet voor voet, blaar voor blaar, wond voor wond, striem voor striem.” Deze regel in de Tora wordt vaak het ‘recht van vergelding’ genoemd.

Veel hedendaagse bijbellezers die weinig afweten van de redeneertrant van Tora en Joodse traditie, halen deze tekst in Exodus maar wat graag aan om het vermeende wrede karakter van het “Oude Testament” en van de God van de Bijbel te illustreren. Die zouden immers uit zijn op wraakneming in plaats van vergeving. De christenen onder dergelijke bijbellezers komen daarna meestal op de proppen met een uitspraak van Jezus in Matteüs 5:38-39 die luidt: “Jullie hebben gehoord, dat er gezegd is: ‘Oog om oog en tand om tand.’ Maar ik zeg jullie, de boze niet te weerstaan, maar wie je een slag geeft op de rechterwang, keer hem ook de andere toe.” Zij zien die uitspraak van Jezus als een radicale breuk met de Tora. Bezien wij echter beide uitspraken uit Exodus en Matteüs tegen de achtergrond van de toenmalige Oosterse cultuur én in het licht van de mondelinge Tora, dan doemt er een heel andere exegese op voor beide bijbelteksten. Daarvoor moeten we eerst nog iets verder terug gaan in de Tora.

In de uitspraak van Lamech in Genesis 4:23-24 wordt een rechtsgevoel verwoord dat in het oude Oosten zeer verbreid was en in het Midden-Oosten vandaag nog steeds verbreid is bij veel bevolkingsgroepen: het rechtsgevoel van de bloedwraak. De uitspraak van Lamech is weliswaar extreem, maar illustreert duidelijk de neiging van de bloedwraak om uit de hand te lopen: “Ik sloeg een man dood om mijn wond, een knaap om mijn striem, want Kaïn wordt zevenvoudig gewroken, maar Lamech zevenenzeventig maal.” Het ontbreekt in de Tora dan ook niet aan pogingen de bloedwraak in te perken en bovenstaande tekst in Exodus 21:23-25 is er slechts één voorbeeld van. Zij sluit bovendien direct aan bij de uitspraak van Lamech. Na het leven als algemeen principe worden in Exodus zeven concrete voorbeelden gegeven: oog, tand, hand, voet, blaar, wond en striem. De tekst in Exodus zegt dus: Niks geen bloedwraak, want de straf op het aanbrengen van een verwonding moet proportioneel zijn, dat wil zeggen in verhouding

staan tot het begane delict. De inperking van de bloedwraak geldt daarmee zowel voor levensdelicten als voor alle verwondingen. De laatste twee woorden in de Exodustekst komen bovendien letterlijk overeen met de woorden van Lamech: wond en striem. Ook het Hebreeuws gebruikt hier dezelfde woorden. Exodus 21:23-25 is dus een stap vooruit ten opzichte van de opvatting van Lamech. Daarbij zijn nu twee vragen te stellen: 1) Waarom schaft de Tora de bloedwraak niet helemaal af, maar perkt zij deze slechts in? 2) Is de uitspraak van Jezus wel zo'n radicale breuk met de Tora, of moet zijn standpunt eerder gezien worden als een voortzetting van het streven van de Tora om het fysieke geweld in de wereld te verminderen?

Het antwoord op de eerste vraag is eenvoudig te geven. De Tora is te realistisch om van de ene op de andere dag alle misstanden uit de wereld te willen bannen. Een al eeuwen bestaand en diepgeworteld rechtsgevoel als de bloedwraak, hoe verwerpelijk ook, kan men slechts via de weg der geleidelijkheid ombuigen in een betere richting. Juist door het verhaal in Genesis 4:23-24 en de koppeling daaraan met Exodus 21:23-25 via de woorden “wond” en “striem” geeft de Tora de richting aan waarin de geloofsgemeenschap het recht verder moet ontwikkelen. Volgende generaties kunnen op die anti-bloedwraakweg de volgende stappen zetten. Als de inperking van de bloedwraak in Israël een algemeen geaccepteerde zaak is geworden, kunnen nog verdere stappen worden gezet in dezelfde richting. Zo'n stap treffen we aan in de mondelinge Tora.

Na het voorschrift in Exodus is de volgende stap op de weg van terugdringing van het fysieke geweld uit de Israëlsche samenleving de uitleg die de rabbijnen voor en in de tijd van Jezus aan het “oog om oog en tand om tand” hebben geven. In de mondelinge Tora wordt gezegd: “Oog om oog heeft betrekking op een geldelijke schadevergoeding.”(1) Er wordt dus gelezen: “Je zult geven de waarde van een oog voor een oog en de waarde van een tand voor een tand.” Degene die de lichamelijke schade toebrengt, moet de gewonde schadeloos stellen voor de geleden schade. Op deze wijze wordt de lichamelijke wraakneming verder ingeperkt en het geweld weer een stap verder teruggedrongen. Financiële schadevergoeding is in het Midden-Oosten nog altijd een middel om de bloedwraak te bezweren.

Vanuit deze achtergrond komen we nu tot een heel andere interpretatie van de uitspraak van Jezus bij Matteüs. De woorden “Jullie hebben gehoord, dat er gezegd is,” verwijzen niet zo zeer naar de geschreven Tora, maar naar de uitleg die in de mondelinge Tora aan het ‘oog om oog’ wordt gegeven. Jezus zet zich daar niet tegen af, maar sluit zich er juist bij aan. In de lijn van het terugdringen van het lichamelijke geweld uit de samenleving doet hij nu een stap verder met zijn uitspraak: “Wie je een slag geeft op de rechterwang, keer hem ook de andere toe.” Het is echter een veel minder radicale stap dan velen willen doen geloven. We moeten namelijk onderscheid maken tussen geweld dat lichamelijke schade veroorzaakt en geweld dat dit niet doet. De slag op de wang staat hier namelijk voor dat laatste! De mondelinge Tora met betrekking tot lichaamsschade wordt door Jezus volledig onderschreven. De uitbreiding houdt slechts in dat geweld waarbij *geen schade* wordt toegebracht niet met dergelijk, schadeloos tegengeweld mag worden beantwoord. Dit is geen radicale breuk, maar kan gezien worden als een voorzichtige uitbreiding van de mondelinge Tora. Het zou pas van een radicale breuk getuigen als Jezus' woorden geluid hadden: “Wie je het rechteroog uitslaat, keer hem ook het andere toe.” Maar een dergelijke leefregel is absurd en Jezus zou zich daarmee volkomen buiten de realiteit van het Joodse leven hebben geplaatst.

Tot slot merk ik nog op dat zelfs Jezus' leefregel van de ‘andere wang’ niet nieuw is, maar door hem is afgeleid uit Tenach. In Klaagliederen 3:30 wordt van degene die de EEUWIGE verwacht, gezegd: “Hij zal de wang aanbieden aan degene die hem slaat, hij zal worden verzadigd van smaad.” De levenshouding dat het beter is het kwade te ondergaan dan het kwade te doen, is weliswaar typerend voor Jezus, maar in Tenach en binnen het Jodendom zeker niet voor hem alleen. Ook in dit opzicht sluit Jezus volgens de weergave van Matteüs aan bij zijn voorgangers in Tenach en Joodse traditie.(2)

Noten

(1) bT Bawa Kama 83b-84a; Mekilta de Rabbi Jismaeel, Nezikin 8.

(2) Deze tekst publiceerde ik in vergelijkbare vorm eerder in mijn boek *Zonder Tora leest niemand wel*, Folianti, Zwolle, 2010, par. 2.3.a.

Frits Jordens, de slaper in het (Regge)dal

Door Wim Neevel

Ondanks de waarschuwingen voor Code Rood reist op maandag 11 december 2017 de Israëlische ambassadeur Aviv Shir-On toch vanuit Den Haag naar Ommen. Tot opluchting van Bas Verkerk die, op de valreep van zijn periode als waarnemend burgemeester van Ommen, de ambassadeur met name wil rondleiden langs het graf van de verzetsheld Frits Jordens op het landgoed Eerde. Verkerk heeft een aanvraag ingediend om Frits Herbert Jordens en diens echtgenote Anne Maclaine Pont te eren met een Yad Vashem-onderscheiding.

Monument

Tussen kasteel Eerde en het uitzichtpunt de Steile Oever ligt, niet ver van de kronkelende rivier de Regge, in een bosrijk landschap een grafsteen met een Franse tekst. De steen markeert als monument het graf van een Nederlandse verzetsstrijder: Frits Herbert Jordens - ook wel geschreven als Jordens. Het monument – 'Le dormeur du val', een ontwerp van Titus Leeser (1903-1996) – is een keisteen met gedenkplaat. In de plaat zijn de laatste twee regels van het sonnet *Le dormeur du val* – de slaper in het dal – van de Franse dichter Jean Nicolas Arthur Rimbaud gebeiteld. Deze twee regels luiden: “*Il dort dans le soleil, la main sur sa poitrine, tranquille. Il a deux trous rouges au côté droit*”. Vrij vertaald: “*Hij slaapt in de zon, de hand op zijn stille borst. Hij heeft twee rode gaten aan de rechterzijde.*”

Utrechts Kindercomité

Frits Herbert Jordens (1919-1944), de zoon van een Arnhemse bankdirecteur, heeft tijdens zijn jeugd veel op het landgoed Eerde gekampeerd en is bekend met de familie van Pallandt. In 1938 begint hij zijn rechtenstudie aan de Universiteit Utrecht en wordt hij ook lid van het Utrechts Studenten Corps. In de Tweede Wereldoorlog zet hij zich onder meer in voor de hulp aan Joodse kinderen. Daarvoor wordt op 14 juli 1942, natuurlijk illegaal, een speciaal Utrechts Kindercomité in het leven geroepen. Ook Jordens heeft verschillende Joodse kinderen kunnen laten onderduiken. Hij haalt veel Joodse kinderen op uit Amsterdam om ze vervolgens bij hun onderduikadressen te brengen. Zo zijn in een schuilplaats op het landgoed Eerde zeven Joodse kinderen ondergebracht. Ook is er een verhaal bekend waarbij Frits en zijn vriendin Anne Maclaine Pont, drie weer opgepakte kinderen hebben teruggehaald. Frits – gekleed in een SS-

uniform – heeft ze samen met zijn vriendin gewoon weer teruggevorderd en alsnog in veiligheid gebracht. Het Kindercomité weet uiteindelijk zo’n 400 Joodse kinderen te redden.

Doodgeschoten

Vanaf midden 1943 gaat Frits zich ook bezighouden met het redden van geallieerde piloten. Geprobeerd wordt die via België, Frankrijk en Spanje naar de thuisbasis terug te krijgen. Op 2 maart 1944 wordt Jordens in het Belgische Hasselt aangehouden, vlucht, maar wordt op de vlucht doodgeschoten. Korte tijd voor dit fatale moment is hij getrouwd met Anne Maclaine Pont, een dochter van een kennis van baron van Pallandt van Eerde.

Landgoed Eerde

Tweeëneenhalf jaar na zijn dood is Jordens op verzoek van zijn vrouw herbegraven op landgoed Eerde, aan de oever van de Regge. Beiden hebben daar gelukkige uren doorgebracht in de bossen langs de rivier. Waar nu zijn graf ligt, dromen over een leven na de oorlog. Ze zijn precies zeven maanden getrouwd geweest.

Bronnen:

De Stentor, Benny Koerhuis 11-12-17

Nieuwsbrief Cultuurhistorisch Centrum Ommen 4/2016

<http://www.go2war2.nl/artikel/4826/Iordens-Frits.htm>

Herdenkingsmonument Parnassiagroep

Door Wim Neevel

In Nederland vindt de eerste grote deportatie van Joodse bewoners van een zorginstelling plaats in Den Haag. Daarom is daar op 27 december van het afgelopen jaar op het terrein van de voormalige Ramaer-kliniek een monument geplaatst. Op 31 december 2017 is het precies 75 jaar geleden dat de Duitse bezetter een eerste groep van bijna honderd Joodse patiënten en Joodse onderduikers in de klinieken Ramaer en Oud-Rosenburg – beide van de Stichting Rosenberg – heeft gearresteerd en gedeporteerd naar Westerbork en vanuit dit doorvoerkamp naar vernietigingskampen in Polen.

Psychiatrische ziekenhuizen

Sinds eind negentiende eeuw staan in Loosduinen de twee psychiatrische ziekenhuizen van de Stichting Rosenberg en de Stichting Bloemendaal. De Stichting Rosenberg (met de kliniek Oud-Rosenburg voor 'krankzinnigen' en de Ramaer-kliniek voor 'geestes- en zenuwzieken') is een instelling met patiënten en personeel uit alle lagen van de bevolking en staat open voor alle gezindten. De Stichting Bloemendaal is een protestantschristelijke instelling met gereformeerd en hervormd personeel en voornamelijk protestantse patiënten. In 1998 zijn deze stichtingen gefuseerd. Ze maken tegenwoordig deel uit van de Parnassia Groep, met als groepsvisie: hulp bieden aan mensen die psychisch lijden.

Foto, maart 2018 door Wim Neevel

Onderbezetting Ramaer-kliniek

Al voor de oorlog kampt de Ramaer-kliniek met onderbezetting. Vooral daar hopen vele Joden uit Den Haag een veilig onderkomen te vinden. Omdat de bewoners van het Israëlitisch Oude Mannen en Vrouwenhuis aan de Neuhuyskade eind oktober 1942 naar Amsterdam moeten verhuizen, zoeken steeds meer Joden voor zichzelf, voor hun bejaarde moeder of vader of voor een ziek familielid de toevlucht tot Stichting Rosenberg met een verzoek tot plaatsing. Bij de stichting, vooral in de Ramaer-kliniek, verblijven in het najaar van 1942 bijna tweehonderd Joden in een soort van semi-ondergedoken staat. Voor hun verblijf betalen zij. Met goedgevinden van de directie gaan zij voor patiënten door, hoewel hun adreswijziging niet is doorgegeven aan het bevolkingsregister van de gemeente Den Haag of aan de Joodse Raad. Ook in de maanden na 31 december 1942, dus na de wegvoering van de

eerste groep van bijna honderd Joodse patiënten en Joodse onderduikers uit de klinieken, doet de Sicherheitspolizei verschillende malen een overval in de psychiatrische klinieken van de Stichting Rosenberg en de Stichting Bloemendaal en deporteren uiteindelijk 251 Joden. De laatste deportatie vindt begin maart 1943 plaats.

Evacuatie

Door de aanleg van de Atlantikwall moeten circa 145.000 Hagenaars hun woning verlaten en een ander onderkomen zoeken. Ook de patiënten van Rosenberg en Bloemendaal treft dus dit lot. De beide stichtingen krijgen in het najaar van 1942 bericht dat ze begin 1943 al hun patiënten zullen moeten evacueren naar zusterinstellingen elders in het land. De bezetter eist begin 1943 alle gebouwen op voor mensen zonder vervangende woonruimte die uit het Atlantikwall-gebied en van elders zijn verdreven.

Deportatie

Meer dan 250 Joodse patiënten en Joodse onderduikers – om precies te zijn 251 – verblijven tijdens de Tweede Wereldoorlog voor korte of langere tijd bij de Stichting Rosenberg en bij Stichting Bloemendaal. Van hen hebben slechts 22 de oorlog overleefd. Van twee onderduikers heeft men de personalia niet kunnen achterhalen en het is dus niet bekend of zij de oorlog hebben overleefd. De meesten worden gedeporteerd naar de vernietigingskampen Sobibor en Auschwitz, 227 van hen worden vermoord.

Het monument

Voor hen allen is er nu dit herdenkingsmonument op de locatie Albardastraat van de Parnassia-groep in Den Haag. Met dit monument staan ook wij stil bij onze hedendaagse vrijheid en de onmenselijke omstandigheden tijdens de Tweede Wereldoorlog.

Het monument is een sculptuur, gegoten in glad beton, met een uitsparing in de vorm van een menora. Eromheen staan zes losse zitelementen. De woorden 'Vergeet' en 'Nooit' prijken prominent op de kopse kanten van het beeld. In de flank zijn de jaartallen 1940-45 te lezen. Op de zitelementen staan teksten, zoals die van Primo Levi (1919-1987), schrijver en Auschwitz-overlevende:

“Monsters bestaan, maar er zijn er te weinig om echt gevaarlijk te zijn. Gevaarlijker zijn de gewone mensen, de functionarissen, die bereid zijn te geloven en te handelen zonder vragen te stellen.”

Boven de kandelaar is een monitor verwerkt waarop een permanente film is te zien van zeven brandende kaarsen.

Bron:

<https://www.parnassiagroep.nl/herdenkingsmonument>

Afscheid van Jeannette Hansma

Aan het begin van de bestuursvergadering op 24 januari van dit jaar hebben we feestelijk afscheid genomen van onze bibliothecaris Jeannette Hansma. Feestelijk, omdat er ook inmiddels weer een opvolgster is benoemd: Gabriela Nieuwenhuis-Ramos. Vanaf 27 februari 2012 heeft Jeannette met veel enthousiasme en deskundigheid gewerkt aan het in stand houden van de bibliotheek alsmede de verdere uitbouw ervan. Wat later werd Jeannette ook lid van het bestuur. Ook daarvan heeft ze eind januari afscheid genomen. Haar laatste activiteit voor de Stichting Judaica was haar rol als coördinator van de geslaagde Korte Cursus 5 – Israël verdeeld: hoe uit een klein koninkrijk twee wereldreligies ontstonden. Zo kwam er dan op 20 februari 2018, de reservedatum van deze cursus, een definitief einde aan Jeannettes werkzaamheden voor de Stichting Judaica. Jeannette, bedankt voor je inbreng, het ga je goed.

Wisseling van de wacht bij Bijbels Hebreeuws

In februari van dit jaar kregen we van Dr. Evert van den Berg het volgende bericht: *“Er is een tijd van komen en er is een tijd van gaan. Twaalf jaar heb ik de beginnerscursus Bijbels Hebreeuws mogen geven en de laatste (zes? ik ben de tel kwijt) jaren ook de bijhoudcursus. Ik heb er veel van geleerd en aan beleefd, zeker ook door het contact met de cursisten en niet te vergeten door de samenwerking met de coördinatoren. Ik kon er van alles kwijt wat ik zelf ontdekt of op bijeenkomsten van vakgenoten gehoord had, ik heb ervan genoten.”* Omdat Evert inmiddels ook niet meer de jongste is, heeft hij besloten met ingang van het nieuwe cursusjaar alleen nog maar de Bijhoudcursus Hebreeuws te doen. Als bestuur respecteren we uiteraard zijn besluit. Verheugd zijn we met het feit dat hij nog minstens de komende twee jaren de bijhoudcursus voor zijn rekening wil blijven nemen. Vanaf september 2018 gaat dr. Johanna Tanja uit Zwolle voor de Stichting Judaica Zwolle de tweejarige beginnerscursus Hebreeuws verzorgen (HB1 / HB2). Zij heeft als docent Hebreeuws en Rabbinica gewerkt in zowel privé cursussen als voor voltijd en deeltijd BA opleidingen aan de VU en PThU in Amsterdam. Een hartelijk welkom aan Johanna Tanja.

Bestuursperikelen

Op 24 januari 2018 is toegetreden tot het bestuur: Gabriela Nieuwenhuis-Ramos, woonachtig in Enschede. We hopen op een goede en vruchtbare samenwerking.

Minder plezierig is het te melden dat twee bestuursleden op 16 mei a.s. wegens persoonlijke omstandigheden afscheid nemen van het bestuur: Riwka Hamburger als lid en Johan Dekker als secretaris. Gelukkig blijven zij wel hun overige taken doen: Riwka als coördinator rondleidingen en tentoonstellingen en Johan al coördinator cursussen.

Wij zijn dus dringend op zoek naar twee nieuwe bestuursleden.

COLOFON

Het Judaica-Bulletin is een uitgave van de Stichting Judaica Zwolle. Het verschijnt vier maal per jaar. Een jaargang loopt van oktober t/m juli. De abonnementsprijs bedraagt € 8,00 per jaar, over te maken na ontvangst van een factuur. Een abonnement kan men aanvragen via info@judaica-zwolle.nl.

De Stichting Judaica Zwolle stelt zich ten doel de verspreiding van kennis over de joodse godsdienst, taal, geschiedenis en cultuur. Zij streeft dit o.a. na door het organiseren van cursussen, studiedagen, tentoonstellingen, etc. in de synagoge van Zwolle.

Het bestuur van de Stichting Judaica Zwolle bestaat uit de volgende leden:

- J.J. Dekker (secretaris)
- Mw. R.J.S. Hamburger (coördinator rondleidingen en tentoonstelling)
- Mw. G. Nieuwenhuis-Ramos (bibliothecaris)
- Mw. J. van Harten-Wondergem
- W.H. Neevel (voorzitter)
- Mw. S. Prins (penningmeester)

De Stichting geeft jaarlijks een folder uit over haar activiteiten. Deze folder kan worden aangevraagd bij de administrateur mw. Rina Klooster via ons e-mailadres info@judaica-zwolle.nl. Actuele informatie over de cursussen, de Judaica-agenda en andere activiteiten van de Stichting is te vinden op de website: www.judaica-zwolle.nl. De bibliotheek van de Stichting wordt beheerd door mw. G. Nieuwenhuis-Ramos

De Stichting heeft een tentoonstelling ingericht op het voormalige vrouwenbalkon van de synagoge van Zwolle, Samuel Hirschstraat 8, met als thema 'Joods leven in en om Zwolle'. Deze is eenmaal per maand op zondag geopend van 13.30-16.00 uur (zie voor de datums de Judaica-agenda in dit bulletin). Dan wordt er vanaf 14.00 uur ook een rondleiding verzorgd.

De Stichting werkt bij gelegenheid samen met: de Joodse Gemeente Zwolle, Stichting Voortbestaan Synagoge Zwolle, Genootschap Nederland-Israël afdeling Zwolle, en andere regionale en landelijke organisaties met een soortgelijke doelstelling.

Giften voor ons werk zijn aftrekbaar voor de inkomstenbelasting en kunnen worden overgemaakt op rekening NL07INBG0000259272 t.n.v. Stichting Judaica Zwolle te Zwolle.

VOLGENDE BULLETIN

Het volgende bulletin verschijnt begin juli 2018. Kopij dient uiterlijk in de tweede week van juni te zijn ingeleverd via info@judaica-zwolle.nl.

DE ADMINISTRATIE

De administratie van de Stichting Judaica Zwolle wordt verzorgd door Rina Klooster te Koudum. Zij is te bereiken via ons e-mailadres info@judaica-zwolle.nl.

JUDAICA BULLETIN

De redactie van het Judaica Bulletin bestaat uit: Wim Neevel en Ingrid Petiet. Verspreiding: Nieske Willems. Abonnementen lopen per cursusjaar (september t/m juli). U kunt uw abonnement te allen tijde schriftelijk opzeggen. Uw abonnement stopt drie maanden na ontvangst van uw opzegging. Bij voorkeur ontvangen wij uw opzegging voor 1 september (start van een nieuw cursusjaar).

TENTOONSTELLINGSCOMMISSIE

De tentoonstellingscommissie bestaat uit: Riwkah Hamburger (voorzitter), Hanneke Brem, Michel Canter, Marguerite Groot-Segond, Jaap Hagedoorn, Rosa Lemstra, Elmer Lugtigheid (PR), Ingrid Petiet, Caroline Rouwendal-Estoppey, Hanna Sijmons.

WERKGROEP CURSUSSEN

De werkgroep cursussen bestaat uit: Johan Dekker (secretaris), Riwkah Hamburger, Gabriela Nieuwenhuis-Ramos, Mieke van Harten-Wondergem, Wim Neevel (voorzitter). We hebben na vele jaren trouwe dienst afscheid genomen van Arie Driesprong. We bedanken hem voor zijn inzet.

E-MAIL EN WEBSITE

De mailbox info@judaica-zwolle.nl van de stichting wordt beheerd door Lidy van Dam. Via dit e-mailadres kan men toezending van het cursusprogramma of andere informatie vragen. De website wordt onderhouden door Johan Dekker. Vragen over de inhoud van de website kan men stellen aan het bestuur via ons mailadres info@judaica-zwolle.nl.

RONDLEIDINGEN IN SYNAGOGES

Rondleidingen in de synagoge van Zwolle met bezoek aan de tentoonstelling voor groepen van meer dan 15 personen kunnen worden aangevraagd via info@judaica-zwolle.nl. Entree: € 4,00 voor volwassenen (kortingen voor jeugdigen).